Република Северна Македонија
Државен архив на Република Северна Македонија

Republika e Maqedonisë së Veriut
Arkivi shtetëror i Republikës së Maqedonisë së Veriut

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА - REPUBLIKA E MAQEDONISË SË VERIUT
ДРЖАВЕН АРХИВ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ARKIVI SHTETËROR I REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT
Бр.-Nr. 01-3787/1
22.12. 2022 год.-viti
СКОПЈЕ - SHKUP

ПРАВИЛНИК ЗА КАТЕГОРИЗАЦИЈА НА ИМАТЕЛИ НА АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛ И ВАЛОРИЗАЦИЈА И КАТЕГОРИЗАЦИЈА НА АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛ

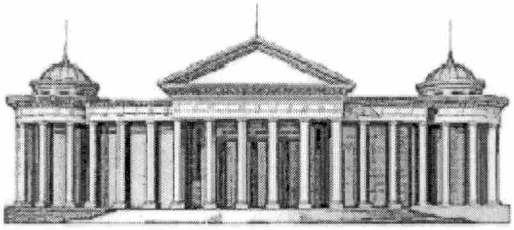

ДРЖАВЕН АРХИВ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Скопје,декември 2022 година

Државен архив на Република
Кеј „Димитар Влахов“ бр.19, Скопје
02/3115-783

Врз основа на член 55 став 2 од Законот за организација и работа на органите на државната управа ("Сл. весник на РМ" бр. 58/2000, 44/2002, 82/2008, 167/2010 и 51/2011) и член 36, став 1, алинеја 5 и 11 од Законот за архивски материјал ("Сл. весник на РМ" бр. 95/2012, 41/2014, 72/2015, 148/2015, 169/2015, 53/2016 и 11/18), директорот на Државниот архив на Република Македонија донесува:

ПРАВИЛНИК
За категоризација на иматели на архивски материјал (јавни и приватни иматели)и валоризација и категоризација на архивски материјал до 1945 година кој се наоѓа во Државниот архив

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој Правилник се утврдуваат критериумите и постапката за категоризација на иматели на јавен и приватен архивски материјал и постапката за валоризација и категоризација на архивскиот материјал создаден до 1945 година кој се наоѓа во депоата на Државниот архив.

Член 2

Категоризацијата на имателите на јавен и приватен архивскиот материјал согласно Законот за архивски материјал го врши Државниот архив, и врз основа на оваа категоризација се изготвува список на јавни иматели и приватни иматели од посебен интерес за државата.

1. КАТЕГОРИЗАЦИЈА НА ИМАТЕЛИ НА ЈАВЕН АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛ

Член 3

Категоризација на имателите на јавен архивски материјал се врши врз основа на следните критериуми:

- времето, местото, улогата и функционирањето на имателот на архивскиот материјал во државниот, политичкиот,стопанскиот, културниот и останатиот живот,
- степенот и развитокот на основната дејност, организациона поставеност,
- број на иматели со иста или слична дејност на одредено подрачје и степенот на комплетност на архивскиот материјал настанат во процесот на функционирање на имателот.

Член 4

Врз основа на критериумите од член 3 од овој правилник, се врши категоризација на имателите на јавен архивски материјал во две категории и тоа:

- **Прва категорија** на која и припагаат имател на јавен архивски материјал од особено значење за државата,
- **Втора категорија** на која и припаѓаат останатите иматели на јавен архивски материјал од значење за државата, имателот и за научни истражувачи.

Член 5

Во иматели на јавен архивски материјал од **прва категорија** припагаат следните иматели:

1. Собрание, Претседател на држава, Влада, органи на државната управа и други државни органи, (министерства, секретаријати, совети, главни управи, главни дирекции, дирекции, агенции, управи, комисии, совети, центри, заводи, фондови, инспекторати и останати институции на јавната управа)
2. Правосудство и судови од највисоко ниво (Уставен суд, Врховен суд, Републички судски совет, Републички јавен обвинител, Совет на јавни обвинители,Државен правобранител, Народен правобранител,Антикорупциска комисија и сл.)
3. Воени единици, установи и организации,
4. Просветни, културни, научни установи и организации од особено значење за државата (Државен архив, Музеј на Македонија, МАНУ, МНТ, Филхармонија, НУБ, Национална галерија, културни манифестации од државно значење, културно уметнички и научни друштва од особено значење за државата и сл.)
5. Народна банка и Развојна банка на РСМ

Член 6

Во иматели на јавен архивски материјал од **втора категорија** припагаат следните иматели:

1. Управи и јавни служби на општините и град Скопје (локална самоуправа, центри за развој на плански региони, ЗЕЛС)
2. Правосудство и судови од пониско ниво (основни и апелациони судови, општински јавни обвинителства и правобранителства, општински народни правобранители)
3. Правда (казнено поправни установи, нотари, извршители, адвокати и адвокатски друштва и други правни лица кои вршат јавни овластувања).

4. Просветни, културни, научни установи и организации од особено значење за општините и институции од областа на заштита на животна средина (државни и приватни универзитети, факултети, основни и средни училишта, центри за култура, театри, музеи, библиотеки, конзерваторски центри, кинотека, ансамбли за игри и песни, зоолошки градини, национални паркови, институции за заштита на повеќенаменски заштитени подрачја, културно - уметнички и научни друштва од особено значење за општините, кои функционираат како здруженија на граѓани, нивната организациона поставеност е значајна за државата додека пак значењето на архивскиот и документарниот материјал што го создаваат е битен за науката, културата, уметноста, спортот, природата и слично и се класифицираат како иматели на јавен архивски материјал од втора категорија согласно следните критериуми:
   - година на формирање,
   - прикажани резултати,
   - начин на претставување на државата на меѓународната сцена,
   - значајни личности кои биле нивни членови и слично).

5. Социјални и здравствени установи (државни градинки, државни студентски и ученички домови, државни старски домови, домови за деца без родители, државни институции за згрижување на деца со посебни потреби, универзитетски клиники, клинички болници, јавни здравствени општи и специјализирани болници заводи и институти, јавни здравствени домови, центри и институти за јавно здравје, центри за социјална работа, организации на Црвениот крст, хидробиолошки заводи).
6. Јавни претпријатија кои функционираат на централно и локално ниво (ЈП кои стопанисуваат со државни имоти, јавни комунални претпријатија, јавни сообраќајни претпријатија, јавни претпријатија од областа на информирање и сл).
7. Акционерски друштва основани од државата или во кои доминантен капитал има државата (АД за електро и водо стопанисување, АД за транспорт и поштенски услуги, АД за организација на игри на среќа и останати акционерски друштва во делумна или целосна сопственот на државата, фабрики и хотелско сместувачки капацитети во државна сопственост)
8. Правни лица со јавни овластувања од областа на безбедност во сообраќајот (станици за технички прегледи на возила и сообраќајни испитни центри кои го спроведуваат испитот са стекнување со возачка дозвола)

9. Стопански организации и здруженија и пензиски друштва (стопански здруженија – комори, пензиски друштва (прв, втор, трет пензиски столб) кои што функционираат согласно закон за ПИОМ, значајни стопански, трговски, угостителски, туристички, сообраќајни и земјоделско - сточарски претпријатија од локално значење кои во минатото биле во државна сопственост, а се класифицираат како иматели на јавен архивски материјал од втора категорија согласно следните критериуми:
   - година на формирање,
   - високо научни и технолошки достигнувања,
   - долгогодишно присуство на мегународниот пазар и слично).
10. Синдикати и сојузи кои што вршат единствена дејност, нивната организациона поставеност е значајна за државата, а значењето на архивскиот и документарниот материјал што го создаваат е битен за науката, културата, уметноста, спортот, природата и слично и од нив се создадени повеќе здруженија и друштва (Сојуз на синдикати и сл).
11. Спорт (спортски федерации, државни спртски репрезентации, олимписки комитет и истакнати спортски клубови кои се класифицираат како иматели на јавен архивски материја од втора категорија согласно следните критериуми:
   - година на формирање,
   - постигнати успеси на меѓународни натпревари и сл).
12.Останати друштва кои функционираат како здруженија на граѓани, а нивната организациона поставеност е значајна за државата додека пак значењето на архивскиот и документарниот материјал што го создаваат е битен за науката, културата, уметноста, спортот, природата и слично (здруженија на пензионери, здруженија на инвалидски пензионери, сојузи на борци од НОВ и слично.

3. КАТЕГОРИЗАЦИЈА НА ИМАТЕЛИ НА П Р И В А Т Е Н АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛ

Член 7

Категоризација на имателите на приватен архивски материјал се врши врз основа на следните критериуми:

- степенот и развитокот на основната дејност, организациона поставеност,
- број на иматели со иста или слична дејност на одредено подрачје и степенот на комплетност на архивскиот материјал настанат во процесот на функционирање на имателот

Член 8

Врз основа на критериумите од член 7 од овој Правилник, се врши категоризација на имателите на приватен архивски материјал во 2 категории и тоа:

- Прва категорија на која и припаѓаат иматели на приватен архивски материјал кои создаваат архивски и документарен материјал кои согласно важечката регулатива содржат податоци од значење за државата во областа на стопанството,здравствениот систем и финансискиот систем .

- Втора категорија на која и припаѓаат останатите иматели на приватен архивски материјал кои не се од значење за државата, имателот и за научни истражувачи.

Член 9

Во иматели на приватен архивски материјал од **прва категорија** припаѓаат:

1. Општествено политички организации, партии,
2. Верски организации,
3.Големи сатопански и трговски друштва кои оставаат траен белег на стопанскиот живот во државата
4.Големи стопански и трговски друштва кои некогаш биле во државна сопственост а по пат на приватизација станале приватни трговски друштва
5.Банки и осигурителни компании кои оставаат траен белг во делот на финансиското работење во државата
6. Приватни здравствени установи кои хоспитализираат пациенти(клиники и болници) кои оставаат траен белег во здравствениот систем на државата)

Член 10

Во иматели на приватен архивски материјал од **втора категорија** спаѓаат:

1. Мали и микро стопански и трговски субјекти кои немаат значење за науката, културата, уметноста, спортот, природата и слично.
3. Приватни здравствени установи (мали клиники и болници , матични доктори, стоматолози и слично)
4. Приватни детски градинки

5 . Приватни старски домови
6.Приватни геодетски друштва за премер и катастар
7.Книговодствени и сметководствени бироа, консултатски бироа и слично

4. КРИТЕРИУМИ ЗА ВАЛОРИЗАЦИЈА И КАТЕГОРИЗАЦИЈА НА АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛ

Член 11

По извршената категоризација на имателите на архивски материјал се пристапува кон валоризација и категоризација на архивскиот материјал.

Член 12

Валоризација на архивскиот материјал претставува одбирање на архивскиот од документарниот материјал и се врши со цел за архивскиот материјал да се обезбеди сместување, физичко-техничка и технолошка заштита, стручно-научно истражување, проучување и обработка, како и негово користење за разни цели.

Член 13

Валоризираниот/одбраниот архивски материјал се категоризира со цел да се утврди значењето на архивскиот материјал за државата, науката и културата.

Член 14

Категоризацијата на архивскиот материјал се врши врз основа на следните критериуми:

- содржината на архивскиот материјал;
- авторство (создавач на архивски материјал);
- време и место на настанувањето на архивскиот материјал;
- единственост/реткост/ неповторливост на архивскиот материјал;
-изворност (оригинал)-репродукција (копија) на архивскиот материјал;
- автентичност - правна валидност на архивскиот материјал;
- сочуваност - комплетност на архивскиот материјал;
- јазични и други внатрешни и надворешни карактеристики на архивскиот материјал.

Член 15

Содржината на архивскиот документ претставува збир на севкупни особено значајни информации за одредени процеси, настани, појави, институции и личности од посебно значење за државниот, политичкиот, економскиот и културниот живот во Република Северна Македонија.

Содржината на архивскиот материјал треба да има особена вредност и значење за функционирањето на имателот, како и да има особена вредност и значење за научни цели и за користење во Државниот архив.

Авторството како критериум за категоризација на архивскиот материјал се определува врз основа на местото, улогата, надлежностите и задачите на создавачот (имателот) на архивскиот материјал за државниот, политичкиот, економскиот и културниот живот во Република Македонија.

Времето и местото на настанување на архивскиот материјал има особено значење ако е создаден во време и место на значајни општествено-политички промени, кои особено влијаеле на севкупниот општествен живот и има посебно историско значење при нејзиното категоризирање.

Единственост/реткост неповторливост има особено значење ако документите се јавуваат во единствена форма и вид и содржат релевантни податоци и информации.

Изворноста (оригиналноста)/ репродукција (копија) на архивскиот материјал се применува за документи што се создадени во повеке примероци, при што приоритет има оригиналниот (изворен) примерок, озваничен како архивски примерок.

Автентичност - правна валидност на архивскиот материјал имаат оние документи кои поминале во службена постапка на упис, озваничување (печат и потпис на овластеното лице) и служат како доказ во правниот промет.

Степенот на сочуваност - комплетност на архивскиот материјал се однесува на архивскиот материјал кој не е комплетен и во него недостасуваат основни документи за историјатот и дејноста на имателот, а постојат други документи со помало содржинско значење кои можат да дадат претстава за историјатот и дејноста на имателот а кои се вреднуваат во категоријата на основни документи.

Јазичните и другите внатрешни и надворешни карактеристики на архивскиот материјал, видот на материјалот и медиумот (носачот) на кој е набележан материјалот (хартија, микрофилм, ЦД и сл.), се категоризираат според јазикот и другите внатрешни и надворешни карактеристики на архивскиот материјал.

5.КАТЕГОРИЗАЦИЈА И ВАЛОРИЗАЦИЈА НА АРХИВСКИОТ МАТЕРИЈАЛ ДО 1945 ГОДИНА КОЈ СЕ НАОЃА ВО ДЕПОАТА НА ДРЖАВНИОТ АРХИВ

Член 16

Архивскиот материјал создаден до 1945 година кој се наоѓа во депоата на Државниот архив се категоризира во две категории: архивски материјал од прва и архивски материјал од втора категорија.

Член 17

Во архивски материјал од **прва категорија припаѓа:**

1. Собрание, Претседател на држава, Влада, Управа и јавни служби:
   1.1. Архивски фондови до 1944 година
   - архивски фондови до 1918;
   - архивски фондови од 1916-1941;
   - архивски фондови од 1941-1944;
   - НОО;

   1.2. Архивски фондови по 1944 година
   - АСНОМ;
   - Собрание на НРМ/СРМ/РМ;
   - Влада на НРМ, извршен совет на СРМ, Влада на Р.Македонија;
   - Министерства, секретаријати, совети, главни управи, главни дирекции, дирекции, комитети и комисии на НРМ, СРМ и РМ, агенции, управи, комисии, совети.

2. Правосудство и судови:
   2.1. Архивски фондови до 1944 година
   - Битолски, Штипски, Дебарски, Тетовски, Прилепски, Охридски кадилак, окупаторски и други судски органи до 1944.
   - Врховен шеријатски суд до 1941 година;
   - правосудни институции до 1944 година;
   - црковна православна митрополија (1919-1941);

   2.2. Архивски фондови по 1944 година
   - Уставен суд на Македонија;

- Врховен суд на Македонија
- Јавно/државно правобранителство на Македонија;
- Републички општествен правобранител на самоуправување;
- Републички јавен обвинител;
- Стопански суд на Македонија;
- окружни стопански судови;
- окружни и околиски судови во Македонија;
- Републички судски совет
- останати правосудни органи.

3. Воени единици, установи и организации:

3.1. Архивски фондови до 1941 година

3.2. Архивски фондови по 1941 година

- Врховен штаб на НО војска на Југославија;
- Главен штаб на Македонија;
- корпуси, дивизии, оперативни зони, бригади, баталјони и одреди на НОВ и ПО на Македонија;
- ЕЛАС и ДАГ;
- фондови на окупаторски единици, установи и организации од 1941- 1944 година;
- Републички штаб на ТО;
- Републички штаб на ЦЗ;
- Генералштаб на РМ;
- и слично.

4. Просветни, културни, научни установи и организации:

- просветни установи до 1913 година;
- културни и научни установи до 1944 година;
- Факултети и Виши школи до 1944 година;
- научни установи - институти од вонредно значење по 1944 година;
- универзитетите по 1944 година;
- државни, управни и културни установи: Архив на Македонија, Музеј на Македонија, МАНУ, МНТ, Филхармонија, НУБ, МТВ, културни манифестации од државно значење и др.
- средни училишта до 1944.

5. Социјални и здравствени установи до 1944 година

6. Стопанство, банкарство и осигурување:
- стопански здруженија до 1944 година;
- трговски агенства до 1944 година;
- стопански претпријатија од државно значење;
- иматели на архивскиот материјал за објекти од стратешко значење за Републиката;

7. Општествено политички организации:
- политички и политичко-општествени организации до 1944 година;
- граѓански организации до 1944 година;
- обласни и месни комитети на ЦК на КПМ, 1941-1990 година;
- политички организации и други здруженија од вонредно значење за Републиката;
- окружни и обласни комитети на КПМ;
-политички партии по 1990.

8. Верски установи и организации:
- верски установи до 1944 година;
- Македонска православна црква и други верски организации по 1944.

9. Останати:
- македонско-револуционерно и културно-преродбеничко движење до 1944 година.

10. Семејни и лични фондови:
- фондови на истакнати семејства чија дејност има посебно историско значење;
-лични фондови на революционери, преродбеници, борци и истакнати личности од политичкиот, културниот, просветниот и јавниот живот.

11. Збирки и поедпнечни документи од исклучително значење за историјата на Македонија

12. Фондови донесени од странство по пат на истражување од исклучително значење за историјата на Македонија.

Член 18

Во **архивски материјал од втора категорија спаѓа:**

1. Управи и јавни служби на општините, околиите, градовите и реоните:
   - локална самоуправа.

2. Правосудство и судови:

   - општински, основни и апелациони судови во Македонија;
   - судови на здружен труд во Република Македонија;
   - општински јавни обвинителства;
   - Општинско јавно правобранителство;
   - Општински правобранител на самоуправување.

3. Воени организации:
   - општински штабови на ТО;
   - општински штабови на ЦЗ.

4. Просветни установи:
   - факултети, институти, педагошки академии и виши училишта по 1944 година;
   - средни училишта по 1944 годика;
   - културни и научни институции по 1944 година кои имаат локално значење (библиотеки, музеи и др.);
   - културни и научни манифестации по 1944.

5. Социјални и здравствени установи:
   - здравствени и социјални установи по 1944 година;

6. Стопанство, банкарство и осигурување:
   - стопански здруженија - комори,
   - значајни стопански претпријатија од локално значење;
   - трговски, угостителски, туристички и сообраќајни претпријатија од државно и локално значение.

7. Политички организации:
   - политички и граѓански организации и друштва по 1944 година;
   - хуманитарни и културно-просветни друштва по 1944 година;
   - околиски и општински општествено-политички организации;
   - друштва и здруженија по 1944.

8. Семејни и лични фондови:
   - фондови на истакнати лица и семејства чија дејност има локално значење;

9. Збирки и поединечни документи кои не се од исклучително значење за историјата на Македонија.

6. ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 19

Со денот на влегување во сила на овој Правилник престанува да важи Правилникот за категоризација на иматели на архивски материјал и валоризација и категоризација на архивски материјал, бр. 01- 268/1 од 25.01.2017 година.

Член 20

Овој Правилник влегува во сила со денот на донесуваюето.

Предлагачи:-Сектор за инспекциски надзор, стручен надзор и помош кај имателите
вд Раководител на Сектор Игор Сотиров

ДИРЕКТОР
Д-р Емил Крстески